

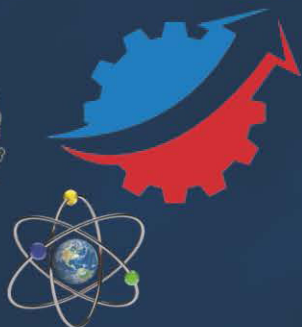
MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

2026-YIL

IYUN/6-SON, II-QISM

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, iyun.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING LIKVIDLILIGINI TA'MINLASH MASALALARI.....	10
Bauyetdinov M.J.	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA OLIY TA'LIM TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISH STRATEGIYASI.....	18
Usmanova Zumrad Islamovna, Xasanova Yulduz Kayumovna	
TOKLI O'TKAZGICHLARDA MAGNIT MAYDON INDUKSIYASINING NAZARIY TAHLILI	23
O'ngboyev Anvar, Umarov Uyg'un, Dusiyorov Jaxongir, Jonimqulov Mirtemur	
QISHLOQ XO'JALIGIDA SUV RESURSLARINI BOSHQARISHNING INNOVATSION MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	30
Akbarova Shaxnoza Yakub qizi	
IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA ASALARICHILIK TARMOG'I SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA DAVLAT QO'LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	33
Farmanov Jonibek Ziyadullayevich	
BILVOSITA SOLIQLARNI MA'MURIY BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	38
Mansurova Arofatxon Shavkat qizi	
BANKLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI XALQARO USULLAR VA MEZONLAR ASOSIDA BAHOLASHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	43
G'aybulloyev Suxrob Odil o'g'li	
IDEMPOTENT O'LCHOVLAR SIMPLEKSIDA ANIQLANGAN CHIZIQLI OPERATORLAR DINAMIKASINING EKOLOGIK MODELLASHTIRISHDAGI TATBIQI	50
Karimov Muzaffar Musaxonovich, Karimova Shalola Musayevna	
AGROTECHNICAL AND INNOVATIVE STRATEGIES FOR ENHANCING GRAIN PRODUCTION EFFICIENCY.	56
Turayeva Gulizahro	
BANKLARDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA XIZMAT KO'RSATISH SIFATINI OSHIRISH	60
Asemova Rano Japbarbergenovna	
ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН НА ОСНОВЕ СЦЕНАРНОГО АНАЛИЗА РАЗВИТИЯ АПК.....	66
Ли Марина Рудольфовна	
POLIMER VA UGLEROD NANOTOLALI MODIFIKATORLAR ASOSIDA BITUM KOMPOZITSIYALARINING REOLOGIK, MIKROTUZILMAVIY VA ADGEZION XOSSALARINI TAKOMILLASHTIRISHNING QIYOSIY TAHLILI	70
Hasanov Bahrom Bo'ronovich	
XORIJIY TADBIRKORLIK RIVOJLANISHIGA XALQARO IQTISODIY INTEGRATSIYANING TA'SIRI.....	76
Mamatraimov Islom Mamanazarovich	
SULFIDLI POLIMETALL RUDALARNI SELEKTIV FLOTATSIYALASHDA YANGI AVLOD REAGENTLARINI QO'LLASHNING TEXNOLOGIK YECHIMLARI TAHLILI.....	79
Xushvaqтова Zamira Hikmatulloyevna, Saidaxmedov Aktam Abdisamiyevich	
LOGICLABUZ: A BROWSER-NATIVE CO-SIMULATION PLATFORM FOR THE VIRTUALIZATION OF MULTI-MCU ROBOTIC SYSTEMS	84
Ergashev Adizbek Kamol ugli	
DUBAY IQTISODIYOTINING DIVERSIFIKATSIYALASHUV BOSQICHLARI VA UNDAN O'ZBEKISTONDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI	94
Dilmira Abdumalikovna Shamusarova	
MINTAQADA TIBBIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING XALQARO MODELLARI.....	99
Yusupova Mehrigon O'ktamovna	
EKONOMETRIK MODELLARNI TANLASH VA ULARNING SIFATINI BAHOLASHDA INTEGRAL MEZONNI QO'LLASH	104
Turayev Baxtiyor Ergashevich	

PHP VA SUN'YI INTELLEKT SINERGIYASI: LARAVEL ASOSIDA INTELLEKTUAL VEB-TIZIMLARNI LOYIHALASH ARXITEKTURASI.....	110
Jo'rayev To'xtasin, Abdusattarov Odiljon, Boymatov Mexrojiddin, Temirova Orifa, Yuldashboyev Shermuxammad	
CORPORATE GOVERNANCE QUALITY, FOREIGN DIRECT INVESTMENT, AND ECONOMIC GROWTH: A PANEL ECONOMETRIC ANALYSIS OF CENTRAL ASIAN COUNTRIES (2003–2024).....	119
Yusufjon Pulatov	
TIJORAT BANKLARI KREDIT PORTFELINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH VA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	129
Sheraliyev Olimjon O'ktam o'g'li	
МЕХАНИЗМ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ КРУПНЫХ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ.....	135
T.T. Жураев	
XORAZM VILOYATIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA HUDUDIY BANDLIKNI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI	140
Azadova Gulnoza Sardorbekovna	
YASHIL IQTISODIYOT, RESURS SAMARADORLIGI, TABIIY KAPITAL, AYLANMA IQTISODIYOT, EKOLOGIK SAMARADORLIK VA INKLYUZIV O'SISH TUSHUNCHALARINING ILMIY EVOLYUTSIYASI TAHLILI	146
Karimov Islombek Bekpo'lat o'g'li	

YASHIL IQTISODIYOT, RESURS SAMARADORLIGI, TABIIY KAPITAL, AYLANMA IQTISODIYOT, EKOLOGIK SAMARADORLIK VA INKLYUZIV O'SISH TUSHUNCHALARINING ILMIY EVOLYUTSIYASI TAHLILI

Karimov Islombek Bekpo'lat o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti tayanch doktoranti

ORCID: 0009-0009-8249-1512

E-mail: ikmajor.95@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada yashil iqtisodiyot, resurs samaradorligi, tabiiy kapital, aylanma iqtisodiyot, ekologik samaradorlik hamda inklyuziv o'sish tushunchalarining shakllanishi va ilmiy evolyutsiyasi tahlil qilingan. Tadqiqotda mazkur kategoriyalarning iqtisodiy nazariya va amaliyotdagi o'rni, ularning barqaror rivojlanish tamoyillari bilan o'zaro bog'liqligi hamda zamonaviy iqtisodiy transformatsiyalardagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, global ekologik muammolar, resurslar cheklanganligi va ijtimoiy tengsizlik sharoitida yashil iqtisodiyot modelining ustuvor jihatlari ochib berilgan. Maqolada tabiiy kapitaldan oqilona foydalanish, resurs tejamkor texnologiyalarni joriy etish va iqtisodiy o'sishni ekologik barqarorlik asosida ta'minlashning nazariy-uslubiy asoslari tahlil etilgan. Tadqiqot natijalari yashil iqtisodiyot konsepsiyasining zamonaviy iqtisodiy taraqqiyotdagi strategik ahamiyatini asoslashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: yashil iqtisodiyot, resurs samaradorligi, tabiiy kapital, aylanma iqtisodiyot, ekologik samaradorlik, inklyuziv o'sish, barqaror rivojlanish, ekologik xavfsizlik, resurs tejamkorlik, yashil transformatsiya, iqtisodiy modernizatsiya, ekologik innovatsiyalar.

Abstract. This article analyzes the formation and scientific evolution of the concepts of green economy, resource efficiency, natural capital, circular economy, ecological efficiency and inclusive growth. The study highlights the role of these categories in economic theory and practice, their interrelation with the principles of sustainable development and their significance in modern economic transformations. It also reveals the priority aspects of the green economy model in the context of global environmental problems, resource constraints and social inequality. The article analyzes the theoretical and methodological foundations of rational use of natural capital, the introduction of resource-saving technologies and ensuring economic growth on the basis of environmental sustainability. The results of the study serve to substantiate the strategic importance of the green economy concept in modern economic development.

Keywords: green economy, resource efficiency, natural capital, circular economy, eco-efficiency, inclusive growth, sustainable development, environmental security, resource efficiency, green transformation, economic modernization, ecological innovation.

Аннотация. В данной статье анализируется формирование и научная эволюция концепций зелёной экономики, ресурсоэффективности, природного капитала, циркулярной экономики, экологической эффективности и инклюзивного роста. В исследовании освещается роль этих категорий в экономической теории и практике, их взаимосвязь с принципами устойчивого развития и их значение в современных экономических преобразованиях. Также выявляются приоритетные аспекты модели зелёной экономики в контексте глобальных экологических проблем, ресурсных ограничений и социального неравенства. В статье анализируются теоретические и методологические основы рационального использования природного капитала, внедрения ресурсосберегающих технологий и обеспечения экономического роста на основе экологической устойчивости. Результаты исследования служат обоснованию стратегической важности концепции зелёной экономики в современном экономическом развитии.

Ключевые слова: зелёная экономика, ресурсоэффективность, природный капитал, циркулярная экономика, экоэффективность, инклюзивный рост, устойчивое развитие, экологическая безопасность, ресурсоэффективность, зелёная трансформация, экономическая модернизация, экологические инновации.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida so'nggi yillarda yuz berayotgan ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy muammolar iqtisodiy rivojlanishning yangi modellari va konsepsiyalarini shakllantirish zaruratini kuchaytirmoqda. Xususan, tabiiy resurslarning cheklanganligi, atrof-muhitning ifloslanishi, iqlim o'zgarishi, bioxilma-xillikning qisqarishi hamda aholi sonining ortib borishi natijasida resurslardan samarali foydalanish masalasi global ahamiyat kasb etmoqda. Shu bois yashil iqtisodiyot, resurs samaradorligi, tabiiy kapital, aylanma iqtisodiyot, ekologik samaradorlik va inklyuziv o'sish kabi tushunchalar zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarning muhim yo'nalishiga aylanib bormoqda.

Yashil iqtisodiyot konsepsiyasi iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan bir qatorda, ekologik xavfsizlik va ijtimoiy farovonlikni uyg'unlashtirishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuvda tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, chiqindilar hajmini kamaytirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish hamda resurs tejankor texnologiyalarni joriy etish asosiy ustuvor vazifalar sifatida qaraladi. Ayniqsa, aylanma iqtisodiyot modeli ishlab chiqarish va iste'mol jarayonlarida resurslarning qayta aylanishini ta'minlash orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Bugungi kunda rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlarda yashil transformatsiya jarayonlari jadallashib, ekologik barqarorlikni ta'minlash davlat siyosatining muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda. Shu nuqtai nazardan, tabiiy kapitalning iqtisodiy qiymatini baholash, ekologik samaradorlik ko'rsatkichlarini takomillashtirish va inklyuziv iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biri hisoblanadi. Mazkur tushunchalar o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, ular iqtisodiy tizimning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlashda muhim nazariy va metodologik asos vazifasini bajaradi.

O'zbekiston iqtisodiyotida ham yashil iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish, resurslardan samarali foydalanish va ekologik xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi", qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, suv va yer resurslaridan samarali foydalanish bo'yicha davlat dasturlari mamlakatda barqaror iqtisodiy taraqqiyotni ta'minlashga xizmat qilmoqda. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi yashil iqtisodiyot, resurs samaradorligi, tabiiy kapital, aylanma iqtisodiyot, ekologik samaradorlik hamda inklyuziv o'sish tushunchalarining ilmiy evolyutsiyasini tahlil qilish, ularning iqtisodiy mazmun-mohiyatini ochib berish va zamonaviy iqtisodiy rivojlanishdagi ahamiyatini tadqiq etishdan iborat. Shuningdek, ushbu konsepsiyalarning barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishdagi o'rni ham ilmiy jihatdan asoslab beriladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xorijiy olimlar tomonidan yashil iqtisodiyot va unga bog'liq konsepsiyalar keng tadqiq qilingan. Xususan, B. Geissdoerfer, P. Savaget, N. Bocken va E. Hultinklarning "Green, Circular, Bio Economy: A Comparative Analysis of Sustainability Avenues" nomli ilmiy ishida yashil iqtisodiyot, aylanma iqtisodiyot va bioiqtisodiyot tushunchalari o'zaro qiyosiy tahlil qilinib, yashil iqtisodiyot ekologik va ijtimoiy jihatlarni qamrab oluvchi "umbrella concept" sifatida talqin etilgan. Mualliflar aylanma iqtisodiyotning resurslardan samarali foydalanish va chiqindilarni kamaytirishdagi rolini alohida ta'kidlaganlar. Shuningdek, BMTning Atrof-muhit dasturi — UNEP tomonidan tayyorlangan "Towards a Green Economy" hisobotida yashil iqtisodiyot "inson farovonligi va ijtimoiy tenglikni oshiruvchi hamda ekologik xavf va resurs tanqisligini kamaytiruvchi iqtisodiyot" sifatida izohlangan. M. Adamowicz esa yashil iqtisodiyot va yashil o'sish konsepsiyalarini barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishning muhim vositasi sifatida baholagan. Bundan tashqari, T. Allen va J. Clouth tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda tabiiy kapital va ekologik samaradorlik iqtisodiy taraqqiyotning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlovchi asosiy omil sifatida ko'rsatib o'tilgan.

Mahalliy olimlar tomonidan ham yashil iqtisodiyot va resurs samaradorligi masalalari bo'yicha qator ilmiy izlanishlar olib borilgan. Jumladan, iqtisodchi olimlar A. Vahobov, Q. Hakimov va Sh. Mustafakulov o'z tadqiqotlarida O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonlari, ekologik xavfsizlik va resurslardan oqilona foydalanishning iqtisodiy mexanizmlarini tahlil qilganlar. Ularning fikricha, mamlakatda yashil iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish iqtisodiy o'sish samaradorligini oshirish bilan bir qatorda ekologik muammolarni kamaytirishga ham xizmat qiladi. Shuningdek, R. Xasanov va B. Berkinov ilmiy ishlarida tabiiy resurslardan samarali foydalanish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish hamda ekologik innovatsiyalarni iqtisodiyotga tatbiq etishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Mahalliy tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan izlanishlarda inklyuziv o'sish va ekologik barqarorlik o'rtasidagi uzviy bog'liqlik ham alohida e'tirof etilib, yashil transformatsiya jarayonlarini jadallashtirishning ustuvor yo'nalishlari asoslab berilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda yashil iqtisodiyot, resurs samaradorligi, tabiiy kapital, aylanma iqtisodiyot, ekologik

samaradorlik va inklyuziv o'sish tushunchalarining ilmiy evolyutsiyasini o'rganishda tahlil va sintez, taqqoslash, mantiqiy umumlashtirish hamda tizimli yondashuv usullaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari, xalqaro tashkilotlar hisobotlari hamda barqaror rivojlanish konsepsiyasiga oid nazariy qarashlar o'rganildi. Shuningdek, mazkur tushunchalarning o'zaro bog'liqligi va iqtisodiy rivojlanishdagi ahamiyati ilmiy manbalar asosida tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

So'nggi yillarda jahon iqtisodiyotida ekologik muammolarning dolzarblashuvi, tabiiy resurslarning kamayib borishi hamda iqlim o'zgarishining kuchayishi iqtisodiy rivojlanishning yangi modelini shakllantirish zaruratini yuzaga keltirdi. Shu asosda yashil iqtisodiyot konsepsiyasi ilmiy va amaliy jihatdan keng rivojlandi. BMTning Atrof-muhit dasturi — UNEP tomonidan yashil iqtisodiyot "inson farovonligi va ijtimoiy tenglikni oshiruvchi, shu bilan birga ekologik xavf va resurs tanqisligini sezilarli darajada kamaytiruvchi iqtisodiyot" sifatida tavsiflangan. UNEP ekspertlarining fikricha, yashil iqtisodiyot past uglerodli, resurs tejamkor va ijtimoiy inklyuziv iqtisodiy tizimni shakllantirishga xizmat qiladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, yashil iqtisodiyot tushunchasi dastlab ekologik iqtisodiyot va barqaror rivojlanish nazariyalari asosida shakllangan bo'lsa-da, keyinchalik u resurs samaradorligi, aylanma iqtisodiyot, ekologik samaradorlik va inklyuziv o'sish kabi yangi ilmiy kategoriyalar bilan boyidi. Ayniqsa, 2008-yildagi global moliyaviy inqirozdan keyin iqtisodiy o'sishning an'anaviy modeli ekologik va ijtimoiy jihatdan barqaror emasligi yaqqol namoyon bo'ldi. Natijada yashil investitsiyalarni kengaytirish, energiya samaradorligini oshirish va tabiiy kapitalni iqtisodiy aktiv sifatida baholashga bo'lgan e'tibor kuchaydi. UNEP ma'lumotlariga ko'ra, yashil iqtisodiyotga yo'naltirilgan investitsiyalar iqtisodiy o'sishni sekinlashtirmaydi, aksincha, yangi ish o'rinlari yaratish va kambag'allikni qisqartirishga xizmat qiladi. Resurs samaradorligi konsepsiyasi yashil iqtisodiyotning asosiy tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Mazkur tushuncha ishlab chiqarish va iste'mol jarayonlarida minimal resurs sarfi orqali maksimal iqtisodiy natijaga erishishni anglatadi. Zamonaviy iqtisodiy tizimlarda resurslardan samarasiz foydalanish ekologik muammolarni kuchaytirayotgan asosiy omillardan biri sifatida baholanmoqda. Shu sababli ko'plab davlatlar energiya tejovchi texnologiyalar, qayta ishlash tizimlari va chiqindilarni kamaytirishga yo'naltirilgan ishlab chiqarish usullarini joriy etishga alohida e'tibor qaratmoqda. Resurs samaradorligining ortishi korxonalar xarajatlarini kamaytirish bilan bir qatorda ekologik bosimni ham pasaytiradi. Bu esa iqtisodiy va ekologik manfaatlarning uyg'unlashuviga xizmat qiladi.

Tabiiy kapital tushunchasi ham yashil iqtisodiyot evolyutsiyasida muhim o'rin egallaydi. Tabiiy kapital deganda yer, suv, o'rmon, foydali qazilmalar, bioxilma-xillik va ekologik tizimlarning iqtisodiy qiymati tushuniladi. Ilmiy tadqiqotlarda tabiiy kapital iqtisodiy o'sishning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlovchi muhim omil sifatida baholanmoqda. Avvallari iqtisodiy rivojlanishda asosan moddiy va moliyaviy kapitalga e'tibor qaratilgan bo'lsa, bugungi kunda ekologik resurslarning ham iqtisodiy qiymati mavjudligi tan olinmoqda. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, tabiiy kapitalning qisqarishi qishloq xo'jaligi, sanoat va xizmat ko'rsatish tarmoqlarida samaradorlikning pasayishiga olib keladi. Shu bois tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ularni tiklash masalalari davlat siyosatida muhim yo'nalishlardan biri sifatida qaratilmoqda.

Aylanma iqtisodiyot konsepsiyasi ham zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning muhim modeli sifatida shakllanmoqda. Mazkur model "olish — ishlab chiqarish — foydalanish — tashlab yuborish" tamoyiliga asoslangan chiziqli iqtisodiyotdan farqli ravishda, resurslarni qayta ishlash va iqtisodiy aylanishga qaytarishni nazarda tutadi. Martin Geissdoerfer, Paulo Savaget, Nancy Bocken va Erik Hultink tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda aylanma iqtisodiyot barqaror rivojlanishning yangi paradigmasi sifatida talqin etilgan. Olimlar mazkur model resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, chiqindilarni kamaytirish hamda ekologik xavflarni pasaytirishga xizmat qilishini ta'kidlaganlar.

Ekologik samaradorlik tushunchasi iqtisodiy faoliyat natijasida atrof-muhitga yetkazilayotgan zararlarni kamaytirish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirishni anglatadi. Mazkur konsepsiya ishlab chiqarish hajmini ko'paytirish bilan birga ekologik yuklamani kamaytirishga qaratilgan. Hozirgi kunda rivojlangan davlatlarda "yashil texnologiyalar", "yashil energiya" va "toza ishlab chiqarish" tizimlari ekologik samaradorlikni oshirishning asosiy vositasi sifatida qaratilmoqda. Tahlillarga ko'ra, ekologik samaradorlikni oshirish orqali energiya sarfini kamaytirish, karbonat angidrid chiqindilarini qisqartirish va ishlab chiqarish tannarxini pasaytirish mumkin.

Inklyuziv o'sish tushunchasi esa yashil iqtisodiyotning ijtimoiy jihatini ifodalaydi. Inklyuziv o'sish iqtisodiy rivojlanish natijalaridan barcha aholi qatlamlarining teng manfaatdor bo'lishini ta'minlashga qaratilgan. UNEP ekspertlari inklyuziv yashil iqtisodiyotni kambag'allikni kamaytirish, bandlikni oshirish va ijtimoiy tenglikni ta'minlashning muhim omili sifatida baholaydi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida "yashil ish o'rinlari" soni ortib bormoqda. Qayta tiklanuvchi energiya, chiqindilarni qayta ishlash, ekologik qurilish va organik qishloq xo'jaligi kabi sohalar yangi bandlik imkoniyatlarini yaratmoqda.

Jahon amaliyotida yashil iqtisodiyot modelini joriy etish bo'yicha qator davlatlar muhim natijalarga erishgan. Masalan, Janubiy Koreyada 2009–2013-yillarda yalpi ichki mahsulotning qariyb 2 foizi yashil iqtisodiyot tarmoqlariga yo'naltirilgan bo'lib, bu qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi va yashil texnologiyalar rivojlanishiga xizmat qilgan. UNEP ma'lumotlariga ko'ra, bunday investitsiyalar iqtisodiy o'sishning iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi muhim omilga aylangan.

O'zbekistonda ham yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, suv tejovchi texnologiyalarni joriy etish, chiqindilarni qayta ishlash va ekologik barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan davlat dasturlari iqtisodiyotning yashil transformatsiyasini jadallashtirmoqda. Mamlakatda quyosh va shamol energetikasiga investitsiyalar hajmining ortib borayotgani yashil iqtisodiyot tamoyillarining amaliyotga bosqichma-bosqich tatbiq etilayotganini ko'rsatadi. Yashil iqtisodiyot, resurs samaradorligi, tabiiy kapital, aylanma iqtisodiyot, ekologik samaradorlik va inklyuziv o'sish tushunchalari zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning o'zaro bog'liq va bir-birini to'ldiruvchi elementlari hisoblanadi. Ularning ilmiy evolyutsiyasi iqtisodiy taraqqiyotning ekologik va ijtimoiy jihatlar bilan uyg'unlashuviga xizmat qilmoqda. Mazkur konsepsiyalarni iqtisodiy siyosatga samarali integratsiya qilish uzoq muddatli barqaror rivojlanishni ta'minlashning muhim sharti sifatida namoyon bo'lmoqda.

1-jadval

Yashil iqtisodiyot bilan bog'liq asosiy tushunchalarning mazmuni va o'zaro bog'liqligi

Tushuncha	Asosiy mazmuni	Asosiy maqsadi	Iqtisodiy ahamiyati	Ekologik ahamiyati
Yashil iqtisodiyot	Ekologik xavfsizlik va iqtisodiy o'sishni uyg'unlashtiruvchi iqtisodiy model	Barqaror rivojlanishni ta'minlash	Yangi ish o'rinlari yaratadi, investitsiyalarni jalb qiladi	Atrof-muhit ifloslanishini kamaytiradi
Resurs samaradorligi	Resurslardan minimal sarf bilan maksimal natija olish	Resurs tejamkorligini oshirish	Ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi	Resurslarning haddan tashqari sarflanishini oldini oladi
Tabiiy kapital	Tabiiy resurslarning iqtisodiy qiymati	Tabiiy boyliklarni saqlash va tiklash	Uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi	Ekotizimlar barqarorligini saqlaydi
Aylanma iqtisodiyot	Chiqindilarni qayta ishlash va resurslarni qayta foydalanishga asoslangan model	Chiqindilar hajmini kamaytirish	Xomashyo xarajatlarini qisqartiradi	Ekologik yuklamani kamaytiradi
Ekologik samaradorlik	Ishlab chiqarish bilan birga ekologik zararlarni kamaytirish	"Toza ishlab chiqarish"ni rivojlantirish	Energiya va resurs sarfini optimallashtiradi	CO ₂ chiqindilarini qisqartiradi
Inklyuziv o'sish	Iqtisodiy o'sish natijalaridan barcha qatlamlarning teng foydalanishi	Ijtimoiy tenglikni ta'minlash	Aholi daromadlarini oshiradi	Barqaror iste'mol madaniyatini shakllantiradi

Jadval ma'lumotlari tahlili shuni ko'rsatadiki, yashil iqtisodiyot konsepsiyasi zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning markaziy yo'nalishlaridan biri sifatida shakllanib, u iqtisodiy o'sish, ekologik barqarorlik va ijtimoiy farovonlik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga xizmat qilmoqda. Jadvalda keltirilgan tushunchalar bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, ular yagona barqaror rivojlanish tizimini hosil qiladi. Xususan, yashil iqtisodiyot umumiy strategik model sifatida barcha boshqa tushunchalarni o'z ichiga qamrab oladi hamda iqtisodiy faoliyatni ekologik xavfsizlik tamoyillari asosida tashkil etishni nazarda tutadi. Ushbu modelning asosiy maqsadi iqtisodiy o'sish bilan bir qatorda tabiiy resurslarni saqlash va aholi turmush sifatini yaxshilashdan iborat. Jadvaldagi resurs samaradorligi tushunchasi iqtisodiy tizimda mavjud resurslardan oqilona foydalanish zarurligini ko'rsatadi. Resurslardan samarali foydalanish ishlab chiqarish tannarxini kamaytirish, energiya sarfini qisqartirish va korxonalar rentabelligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, resurs samaradorligi tabiiy boyliklarning haddan tashqari kamayib ketishining oldini olib, ekologik muvozanatni saqlashda muhim omil hisoblanadi. Ayniqsa, sanoat va qishloq xo'jaligi tarmoqlarida resurs tejamkor texnologiyalarni joriy etish ekologik bosimni kamaytirishga yordam beradi.

Tabiiy kapital tushunchasi esa iqtisodiy rivojlanishda tabiiy resurslarning iqtisodiy qiymatini baholash zarurligini ifodalaydi. Avvalgi iqtisodiy modellarda asosan moddiy va moliyaviy kapitalga e'tibor qaratilgan bo'lsa, zamonaviy yondashuvlarda yer, suv, o'rmon va bioxilma-xillik kabi resurslar ham milliy boylikning muhim tarkibiy qismi sifatida qaralmoqda. Jadval ma'lumotlari tabiiy kapitalning iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi

o'zni yuqori ekanligini ko'rsatadi. Chunki tabiiy resurslarning kamayishi ishlab chiqarish hajmiga, oziq-ovqat xavfsizligiga va aholining yashash sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Aylanma iqtisodiyot modeli jadvaldagi eng innovatsion yondashuvlardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Mazkur model chiqindilarni kamaytirish, mahsulotlarni qayta ishlash va resurslardan takroriy foydalanishga asoslanadi. Bu esa an'anaviy "ishlab chiqarish — iste'mol — chiqindi" modelidan farqli ravishda resurslarning iqtisodiy aylanishini uzaytiradi. Natijada xomashyo xarajatlari qisqaradi, ishlab chiqarish samaradorligi ortadi va ekologik zarar kamayadi. Aylanma iqtisodiyot, ayniqsa, sanoat korxonalarida ekologik xavfsizlikni kuchaytirish va chiqindilar hajmini kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ekologik samaradorlik tushunchasi jadvalda iqtisodiy va ekologik manfaatlarning uyg'unlashuvini ifodalovchi muhim kategoriya sifatida aks etgan. Ushbu konsepsiya ishlab chiqarish hajmini oshirish bilan birga atrof-muhitga yetkaziladigan zararlarni kamaytirishni nazarda tutadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ekologik samaradorlikka erishish energiya tejovchi texnologiyalar, qayta tiklanuvchi energiya manbalari va "toza ishlab chiqarish" tizimlarini joriy etish orqali amalga oshiriladi. Bu esa nafaqat ekologik xavfsizlikni kuchaytiradi, balki ishlab chiqarish xarajatlarini ham kamaytiradi.

Inklyuziv o'sish tushunchasi esa yashil iqtisodiyotning ijtimoiy yo'nalishini ifodalaydi. Jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, iqtisodiy o'sish natijalari jamiyatning barcha qatlamlari uchun teng manfaat keltirishi zarur. Inklyuziv o'sish aholi daromadlari va farovonligini oshirish, ijtimoiy himoyani kuchaytirish hamda yangi ish o'rinlarini yaratishga xizmat qiladi. Ayniqsa, yashil iqtisodiyot sharoitida "yashil ish o'rinlari"ning paydo bo'lishi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli inklyuziv o'sish iqtisodiy rivojlanishning inson manfaatlariga yo'naltirilganligini ifodalaydi.

Umuman olganda, jadvaldagi barcha tushunchalar bir-birini to'ldiruvchi va o'zaro bog'liq kategoriyalar bo'lib, ular iqtisodiy rivojlanishning ekologik va ijtimoiy jihatdan barqaror modelini shakllantirishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuvlar zamonaviy iqtisodiyotda resurslardan samarali foydalanish, ekologik xavfsizlikni ta'minlash va aholining farovonligini oshirishning muhim nazariy asoslari sifatida namoyon bo'lmoqda.

2-jadval

Yashil iqtisodiyot bilan bog'liq tushunchalarning ilmiy evolyutsiyasi va rivojlanish bosqichlari

Tushuncha	Shakllanish davri	Ilmiy shakllanishiga hissa qo'shgan tashkilot va olimlar	Asosiy mazmuni	Zamonaviy iqtisodiyotdagi ahamiyati
Yashil iqtisodiyot	1980–1990-yillar	UNEP, OECD, Pearce D., Barbier E.	Iqtisodiy o'sishni ekologik xavfsizlik bilan uyg'unlashtirish	Barqaror rivojlanishning asosiy modeli sifatida qo'llanmoqda
Resurs samaradorligi	1990-yillar	OECD, World Bank, Schaltegger S.	Minimal resurs sarfi orqali maksimal iqtisodiy natijaga erishish	Energiya va xomashyo xarajatlarini kamaytiradi
Tabiiy kapital	1970–1980-yillar	Costanza R., Daly H., World Bank	Tabiiy resurslarning iqtisodiy qiymatini baholash	Ekotizim xizmatlarini iqtisodiy aktiv sifatida tan olishga xizmat qiladi
Aylanma iqtisodiyot	2000-yillar	Ellen MacArthur Foundation, Geissdoerfer M.	Chiqindilarni qayta ishlash va resurslarni takroriy foydalanish tizimi	Chiqindilarni kamaytirish va resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydi
Ekologik samaradorlik	1990-yillar	World Business Council for Sustainable Development (WBCSD)	Ishlab chiqarish bilan birga ekologik zararlarni kamaytirish	"Toza ishlab chiqarish" va yashil texnologiyalarni rivojlantiradi
Inklyuziv o'sish	2000–2010-yillar	UNDP, World Bank, OECD	Iqtisodiy o'sish natijalaridan barcha qatlamlarning teng foydalanishi	Ijtimoiy tenglik va kambag'allikni qisqartirishga xizmat qiladi

Jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, yashil iqtisodiyot bilan bog'liq tushunchalar turli davrlarda shakllangan bo'lsa-da, ularning barchasi barqaror rivojlanish g'oyasi asosida bir-biri bilan uzviy bog'liq holda rivojlangan. Dastlab tabiiy kapital konsepsiyasi iqtisodiy rivojlanishda tabiiy resurslarning iqtisodiy qiymatini baholash zaruratidan kelib chiqqan bo'lsa, keyinchalik yashil iqtisodiyot konsepsiyasi ushbu yondashuvni yanada kengaytirib, ekologik va ijtimoiy omillarni ham qamrab ola boshladi. 1990-yillardan boshlab resurs

samaradorligi va ekologik samaradorlik tushunchalari ilmiy muomalaga faol kirib keldi. Bu davrda ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish bilan bir qatorda ekologik yuklamani pasaytirishga qaratilgan yondashuvlar rivojlandi. Ayniqsa, OECD va WBCSD tomonidan ilgari surilgan ilmiy qarashlar energiya tejamkor texnologiyalar hamda “toza ishlab chiqarish” tizimlarining shakllanishiga katta ta'sir ko'rsatdi.

2000-yillardan boshlab aylanma iqtisodiyot va inklyuziv o'sish konsepsiyalari iqtisodiy siyosatning muhim yo'nalishiga aylandi. Aylanma iqtisodiyot resurslardan takroriy foydalanish orqali ekologik muammolarni kamaytirishga xizmat qilsa, inklyuziv o'sish iqtisodiy rivojlanish natijalarining jamiyatning barcha qatlamlariga teng taqsimlanishini ta'minlashga qaratildi. Bu esa yashil iqtisodiyotning nafaqat ekologik, balki ijtimoiy yo'nalishini ham kuchaytirdi. Umuman olganda, jadvaldagi tushunchalarning ilmiy evolyutsiyasi iqtisodiy taraqqiyotning yangi paradigmasi shakllanayotganini ko'rsatadi. Mazkur yondashuvlarda iqtisodiy samaradorlik, ekologik xavfsizlik va ijtimoiy barqarorlik yagona tizim sifatida qaralmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, yashil iqtisodiyot, resurs samaradorligi, tabiiy kapital, aylanma iqtisodiyot, ekologik samaradorlik va inklyuziv o'sish tushunchalari zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning o'zaro bog'liq va bir-birini to'ldiruvchi muhim elementlari hisoblanadi. Ushbu tushunchalarning ilmiy evolyutsiyasi iqtisodiy taraqqiyotning an'anaviy modelidan ekologik va ijtimoiy jihatdan barqaror rivojlanish modeliga o'tish zaruratini yuzaga keltirdi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, tabiiy resurslardan samarasiz foydalanish, ekologik muammolarning kuchayishi va iqlim o'zgarishlari iqtisodiy rivojlanishda yangi yondashuvlardan foydalanish zarurligini ko'rsatmoqda. Shu nuqtai nazardan, yashil iqtisodiyot konsepsiyasi iqtisodiy o'sish, ekologik xavfsizlik va ijtimoiy farovonlikni uyg'unlashtiruvchi muhim strategik model sifatida namoyon bo'lmoqda. Tadqiqot davomida resurs samaradorligi ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va iqtisodiy samaradorlikni oshirishning muhim omili ekanligi aniqlandi. Aylanma iqtisodiyot modeli esa chiqindilarni kamaytirish, resurslardan takroriy foydalanish va ekologik xavfsizlikni ta'minlashda samarali mexanizm sifatida baholandi. Shuningdek, tabiiy kapital tushunchasi tabiiy resurslarning iqtisodiy qiymatini aniqlash va ularni kelajak avlodlar manfaatlari uchun saqlab qolish zaruratini asoslab berdi. Ekologik samaradorlik konsepsiyasi ishlab chiqarish va iste'mol jarayonlarida ekologik yuklamani kamaytirishga xizmat qilsa, inklyuziv o'sish iqtisodiy rivojlanish natijalarining barcha aholi qatlamlari uchun teng manfaat keltirishini ta'minlashga qaratilganligi bilan ahamiyatlidir.

Tahlillar asosida shuni ta'kidlash mumkinki, yashil iqtisodiyotga o'tish jarayoni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan uzoq muddatli strategik siyosatni talab qiladi. Shu sababli iqtisodiyot tarmoqlarida energiya va resurs tejamkor texnologiyalarni keng joriy etish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish hamda chiqindilarni qayta ishlash infratuzilmasini rivojlantirish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Bundan tashqari, tabiiy kapitalni iqtisodiy baholash tizimini takomillashtirish va ekologik zararlarni kamaytirishga qaratilgan iqtisodiy mexanizmlarni kuchaytirish zarur.

Shuningdek, yashil iqtisodiyot tamoyillarini amalga oshirishda ekologik ta'lim va aholining ekologik madaniyatini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Korxonalarda ekologik menejment tizimlarini joriy etish, yashil innovatsiyalarni rag'batlantirish hamda “yashil investitsiyalar” hajmini kengaytirish iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Inklyuziv o'sishni ta'minlash maqsadida esa yangi “yashil ish o'rinlari” yaratish, ijtimoiy himoyaga muhtoj aholi qatlamlarini iqtisodiy faoliyatga keng jalb etish va hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish muhim yo'nalishlardan biri bo'lib qoladi. Yashil iqtisodiyot bilan bog'liq konsepsiyalarning ilmiy evolyutsiyasi iqtisodiy rivojlanishning yangi paradigmasi shakllanayotganini ko'rsatadi. Ushbu yondashuvlar iqtisodiy samaradorlikni oshirish bilan bir qatorda ekologik xavfsizlik va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashning muhim nazariy hamda amaliy asoslari sifatida xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Pearce D., Markandya A., Barbier E. Blueprint for a Green Economy. – London: Earthscan Publications Ltd, 1989. – 192 p.
2. Costanza R., d'Arge R., de Groot R., Farber S., Grasso M., Hannon B., Limburg K., Naeem S., O'Neill R.V., Paruelo J., Raskin R.G., Sutton P., van den Belt M. The value of the world's ecosystem services and natural capital // Nature. – 1997. – Vol. 387. – P. 253–260.
3. Geissdoerfer M., Savaget P., Bocken N.M.P., Hultink E.J. The Circular Economy: A new sustainability paradigm? // Journal of Cleaner Production. – 2017. – Vol. 143. – P. 757–768.
4. Schaltegger S., Burritt R. Contemporary Environmental Accounting: Issues, Concepts and Practice. – Sheffield: Greenleaf Publishing, 2000. – 462 p.
5. Allen C., Clouth S. A Guidebook to the Green Economy. Issue 1: Green Economy, Green Growth, and Low-Carbon Development — History, Definitions and a Guide to Recent Publications. – New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2012. – 64 p.
6. United Nations Environment Programme. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and

- Poverty Eradication. – Nairobi: UNEP, 2011. – 624 p.
7. OECD. Towards Green Growth. – Paris: OECD Publishing, 2011. – 142 p.
 8. World Bank. Inclusive Green Growth: The Pathway to Sustainable Development. – Washington, DC: World Bank Publications, 2012. – 171 p.
 9. World Business Council for Sustainable Development. Eco-efficiency: Creating More Value with Less Impact. – Geneva: WBCSD, 2000. – 32 p.
 10. Ellen MacArthur Foundation. Towards the Circular Economy. Vol. 1: An Economic and Business Rationale for an Accelerated Transition. – Cowes: Ellen MacArthur Foundation, 2013. – 96 p.
 11. Adamowicz M. Green Deal, Green Growth and Green Economy as a Means of Support for Attaining the Sustainable Development Goals // Sustainability. – 2022. – Vol. 14, №10. – Article 5901.
 12. Vahobov A.V., Xajibakiyev Sh.X., Muminov N.G. Yashil iqtisodiyot asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021. – 256 b.
 13. Mustafakulov Sh.Sh. O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tishning ustuvor yo'nalishlari // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. – Toshkent, 2022. – №4. – B. 45–53.
 14. Berkinov B.B. Barqaror iqtisodiy rivojlanish va ekologik omillar. – Toshkent: Fan, 2020. – 198 b.
 15. Xasanov R.X. Resurs samaradorligini oshirishning iqtisodiy mexanizmlari // Biznes-ekspert. – Toshkent, 2021. – №6. – B. 28–34.
 16. UNDP. Human Development Report 2020: The Next Frontier — Human Development and the Anthropocene. – New York: United Nations Development Programme, 2020. – 367 p.

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100